

Ks. WOJCIECH KAMCZYK

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

PATRYSTYKA W „ŚLĄSKICH STUDIACH HISTORYCZNO-TEOLOGICZNYCH” (1968–2016)

Kiedy w 1968 r. ukazał się pierwszy tom „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”, bp Herbert Bednorz pisał we wstępie: „Przestrzeń geograficzna między Krakowem i Wrocławiem nie jest już białą plamą, pustką intelektualną, naukową, kulturalną. Prawdę powiedziawszy, nigdy tak w pełni nie było. Niemniej przyznajemy, że zupełnie wypełniło tę białą plamę dopiero stale rosnące i mocno rozbudowujące się w ostatnich latach centrum naukowe i kulturalne Katowic”. Nawiązywał oczywiście do powstania w Katowicach Uniwersytetu Śląskiego, na którym, ze względu na kontekst polityczny, nie było mowy o powołaniu Wydziału Teologicznego. Nie oznaczało to jednak, że praca naukowa w dziedzinie teologii nie miała miejsca, czego wyrazem było ukazanie się pierwszego tomu „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”. Nowy periodyk naukowy poświęcony historii i teologii stał się przestrzenią, w której znalazły miejsce efekty pracy naukowej śląskich teologów. Wraz z rozwojem czasopisma poszerzał się także jego profil i wkrótce znalazły w nim swoje miejsce, głównie za sprawą ks. prof. Wincentego Myszora, publikacje związane z patrystyką, kształtującą się na polu polskiej teologii jako odrębna dyscyplina.

W niniejszym opracowaniu chciałbym przedstawić, w jakim zakresie publikacje z dziedziny patrologii i szeroko rozumianej historii Kościoła starożytnego weszły w skład śląskiego periodyku. Z racji na specyfikę dyscypliny i tematu postanowiłem wyróżnić następujące grupy publikacji: tłumaczenia i komentarze do fragmentów dzieł patrystycznych, artykuły poświęcone patrologom i badaczom antyku chrześcijańskiego, artykuły poświęcone zagadnieniom szczegółowym oraz recenzje, sprawozdania i omówienia.

1. Teksty źródłowe

Ważną część patrystycznych publikacji w „Śląskich Studiach Historyczno-Teologicznych” stanowią tłumaczenia niewielkich dzieł okresu patrystycznego bądź ich fragmentów. Są to zazwyczaj pierwsze w Polsce tłumaczenia dzieł starożytnych, ważnych i ciekawych pod względem naukowym, które autorzy tłumaczeń pragnęli za pośrednictwem śląskiego periodyku zaprezentować szerszemu gronu odbiorców. Pierwsze z nich pojawiło się na łamach czasopisma już w 1972 r.

Na szczególną uwagę zasługują dwie serie (jeśli można użyć takiego określenia) tłumaczeń: ks. prof. Wincentego Myszora – to tłumaczenia fragmentów tekstów biblioteki z Nag Hammadi, oraz ks. dra hab. Andrzeja Uciechy – to teksty perskiego mędrca, A frahata (wybrane jego mowy), tłumaczenia z języka syryjskiego.

Wśród tłumaczeń ks. prof. Myszora znajdujemy teksty gnostyckich apokryfów: *Ewangelię Tomasza*, *Ewangelię Marii Magdaleny*, *Księgę Tomasza*, *Dialog Zbawcy*, *Dzieje Piotra i dwunastu Apostołów*, *Apokryf Jana*, *Apokalipsę Piotra* oraz *Pierwszą i Drugą Apokalipsę Jakuba*. W grupie tekstów z Nag Hammadi lokować należy również tłumaczenia dwóch innych utworów: *Egzegezę o duszy* oraz *Eugnostosa*. Niektóre z tych tłumaczeń dokonane zostały we współpracy z panią profesorem Albertyną Dembską (Szczydłowską), której tłumaczenia *Skonu św. Józefa* i *Śmierci Józefa* również znajdziemy w periodyku. Część opublikowanych tłumaczeń znalazła swoje wznowienie w późniejszych, zbiorowych wydaniach tłumaczeń tekstów biblioteki z Nag Hammadi¹. Zbliżone tematycznie do tekstów gnostyckich są tłumaczenia ks. dr. Romana Szmurły: *Męczeństwo i śmierć Maniego* oraz *Śmierć Maniego*. Połączone są one z działalnością sekty manichejskiej, związanej pod wieloma względami z nurtami gnostyckimi.

Drugi poważny zbiór źródeł antycznych, który w śląskim periodyku teologicznym można wyróżnić, to teksty mów perskiego mędrca – Afrahata. Autorem tłumaczeń jest ks. dr hab. Andrzej Uciecha. Znajdujemy tutaj osiem mów Afrahata (poł. IV w.), poświęconych różnorodnym zagadnieniom, oraz jeden przekład tekstu nestoriańskiego biblisty Iszodada z Merw (VIII/IX w.). Tłumaczenia opatrzone są wstępami, bibliografią oraz komentarzem.

W niniejszym wykazie wspomnieć należy jeszcze niewielkie tłumaczenia ks. Arkadiusza Jasiewicza: św. Jana Klimaka *O wyrzeczeniu się świata* (fragment *Drabiny do nieba*) oraz św. Marka Mnicha *O prawie duchowym* – to dzieła z kręgu wschodniej literatury ascetycznej. Warte uwagi są także tłumaczenia ks. Wincenego Myszora: dwóch listów św. Augustyna ze zbioru Dvijaka (List 10* i 24*), poświęconych problemom handlu ludźmi, oraz związane z polemiką z manicheizmem tłumaczenia Listów papieża Leona Wielkiego (List 7, 8, 15) oraz Turrybiusza z Asturi (*Epistula ad Idacium*) – wszystkie opatrzone wstępami, bibliografią i komentarzami.

Powyższe tłumaczenia fragmentów większych bądź całości mniejszych dzieł z antyku chrześcijańskiego należy uzupełnić o zestawienia przekładów części tekstów źródłowych, mających służyć pomocą studentom w studium teologii i historii Kościoła. Autorem takich wyborów i tłumaczeń części z tych tekstów był ks. Wincenty Myszor. W „Śląskich Studiach...” ukazało się w latach 1982–1995 pięć takich antologii, zebranych tematycznie pod wspólnym tytułem (od 1983 r.) *Chrześcijan wobec świata*. Poświęcone są one wybranym zagadnieniom podejmowanym w literaturze wczesnochrześcijańskiej: pracy i zawodu, wojny i pokoju, kobiet w życiu Kościoła, pracy charytatywnej oraz małżeństwa i rozwodu. W 1999 r. teksty te, uzupełnione o kolejne zagadnienia, znalazły się pod wspólnym tytułem w publikacji *Europa. Pierwotne chrześcijaństwo. Idee i życie społeczne chrześcijan w II i III wieku*², a następnie wznowione zostały jako pierwszy tom nowej serii wydawniczej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego „Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova” pod wspólnym tytułem *Chrześcijan w Cesarstwie Rzymskim II i III wieku. Wybrane zagadnienia życia społecznego*³.

¹ Zob. *Biblioteka z Nag Hammadi. Kodeksy I i III*, tłumaczenie i komentarz W. Myszor, Katowice 2008 (Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova, t. 7), wydanie drugie, poprawione w 2017 r.

² Zob. *Europa. Pierwotne chrześcijaństwo. Idee i życie społeczne chrześcijan w II i III wieku*, red. W. Myszor, Warszawa 1999/2000.

³ Zob. *Chrześcijan w Cesarstwie Rzymskim II i III wieku. Wybrane zagadnienia życia społecznego*, red. W. Myszor, Katowice 2005.

2. Artykuły poświęcone patrologom i badaczom antyku chrześcijańskiego

Niewielką, ale dość ważną grupę stanowią artykuły poświęcone patrologom i badaczom chrześcijańskiego antyku związanym ze Śląskiem. Autorzy przedstawili czytelnikom w sumie trzy ważne postacie. W artykule z 1985 r. ks. Józef Mandziuk przedstawia osobę ks. Bertholda Altanera, pochodzącego z Góry Świętej Anny koło Opola, a związanego naukowo najpierw z Wrocławiem, później z Würzburgiem. Altaner znany jest studentom jako autor niezwykle cennego do dziś podręcznika patrologii, powstałego w języku niemieckim, którego polskie tłumaczenie ukazało się w 1990 r., między innymi dzięki staraniom ks. prof. Wincentego Myszora.

Kolejną przedstawianą postacią jest ordynariusz diecezji katowickiej, pochodzący z Poznania ks. bp Arkadiusz Lisiecki. Autor pisze o nim: „Ks. bp Arkadiusz Lisiecki przeszedł do historii polskiej patrystyki jako inicjator pierwszej w Polsce biblioteki przekładów pism Ojców Kościoła i jako jeden z pierwszych biskupów okresu międzywojennego, który dostrzegał ogromne znaczenie tych pism dla kultury polskiej”⁴. Wspomniany został tu także fakt, iż ze względu na niespodziewaną śmierć biskupa Lisieckiego część jego dorobku naukowego pozostała w rękopisach. Dodać należy jednak, że część jego zbiorów włączona jest do Biblioteki Teologicznej.

Uwagę przykuł także ks. Ludwik Wrzoł, biblista i patrolog. Poświęcono mu aż dwa opracowania. Ks. Arkadiusz Nocoń zwrócił uwagę na wartościowe tłumaczenie *Collationes Patrum* Jana Kasjana autorstwa ks. Wrzoła, które ukazało się w 1928 r. w serii „Pism Ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu”. Ukazaniu się drugiego ważnego tłumaczenia, *De institutis coenobiorum*, przeszkodziła II wojna światowa i męczeńska śmierć ks. Wrzoła w Mauthausen-Gusen. Z kolei p. Ludmiła Lach-Bartlik w swoim artykule zwróciła uwagę na szerokość zainteresowań naukowych kapłana, nie tylko patrystycznych, lecz również w zakresie biblistyki i filozofii.

W tym miejscu należy wspomnieć także o artykule p. Agaty Muc, poświęconym księgozbiorowi podarowanemu Bibliotece Teologicznej przez ks. prof. Wincentego Myszora. Opracowanie, dzięki przybliżeniu sylwetki Darczyńcy, charakteryzuje specyfikę i wartość naukową księgozbioru. Nadmienić należy, że obecnie można z niego korzystać w specjalnie wyznaczonej pracowni.

3. Tematyka artykułów

Ważną i najliczniejszą grupę stanowią artykuły i opracowania zagadnień szczegółowych, przekrojowe bądź poświęcone poszczególnym pisarzom wczesnochrześcijańskim.

Kilka artykułów to opracowania prezentujące stan badań nad szczegółowymi zagadnieniami z antyku chrześcijańskiego: biografii św. Patryka (autorstwa K. Rzeźniczka z 1997 r.), Afrahata (autorstwa A. Uciechy z 2000 r.) oraz gnostycyzmu (dwa artykuły autorstwa W. Myszora z 1998 i 2005 r.). Pozwalają one zorientować się w aktualnej sytuacji na niwie naukowej w związku z omawianymi zagadnieniami.

⁴ C. Mazur, *Ks. Biskup Arkadiusz Marian Lisiecki (12 I 1880 – 13 V 1930), inicjator serii „Pism Ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu”*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” [dalej: SSHT] 18 (1985), s. 113.

Tematyka artykułów i opracowań zamieszczanych w śląskim periodyku dotyczących antyku chrześcijańskiego jest dość szeroka. Po szczegółowej analizie można wyróżnić kilka grup tematycznych związanych najczęściej z postaciami konkretnych Ojców Kościoła bądź też zainteresowaniami naukowymi samych badaczy. Na pierwsze miejsce wśród poruszanych zagadnień wysuwa się grupa tekstów związanych z gnostycyzmem i św. Ireneuszem z Lyonu. Badaczom tych zagadnień przewodził ks. prof. Wincenty Myszor, zamieszczając w „Śląskich Studiach...”, poza swoimi tłumaczeniami tekstów z Nag Hammadi, liczne artykuły poświęcone tym zagadnieniom, porównując je często z pismami Ojców Kościoła, Klemensem Aleksandryjskim, Antonim Pustelnikiem, Ireneuszem z Lyonu. Zwłaszcza ten ostatni, jako jeden z większych adwersarzy nauki gnostyków, zajął ważne miejsce w działalności naukowej ks. profesora, co znalazło też odzwierciedlenie w dostępnych w omawianym periodyku opracowaniach: pisał o Eucharystii w ujęciu Ireneusza, o symbolice krzyża czy o millenaryzmie. W grupie związanej z tą tematyką możemy znaleźć także artykuł ks. prof. Jana Słomki, poświęcony idei przeobstwienia człowieka, oraz Przemysława Piwowarczyka – o związkach mistycyzmu żydowskiego z gnostycyzmem. W sumie w śląskim periodyku można znaleźć osiem artykułów poświęconych tym zagadnieniom.

Kolejną reprezentatywną grupę stanowią opracowania związane z Orygenesem, wczesnochrześcijańskim pisarzem z Aleksandrii, znanym z licznych dzieł egzegetycznych i polemicznych. To szczególnie działalność egzegetyczna interesowała autorów, bo opublikowane artykuły oparte są o homilie i komentarze Orygenesusa do Pięcioksięgu, do Księgi Jozuego i do wybranych perykop ewangelicznych. Opracowania dotyczą wybranych zagadnień teologii aleksandryjczyka, takich jak oczyszczenie z grzechu, teologia chrzcielna, tytuły chrystologiczne. Są wśród nich także opracowania bardziej ogólne, w tym także artykuł ks. prof. Jana Słomki poświęcony teologicznym podstawom egzegezy Orygenesusa. W sumie grupa ta liczy siedem artykułów, a wśród ich autorów wymienić należy, poza wspomnianym ks. prof. Janem Słomką, także ks. dr. Marka Spyre, ks. Krzysztofa Winklera oraz Rafała Nakoniecznego.

Niemalą popularnością wśród śląskich badaczy antyku cieszył się św. Ambroży z Mediolanu. Stało się tak zapewne za sprawą patrologa i filologa, ks. bp. Piotra Libery, obecnego ordynariusza płockiego. To jego artykuły z lat 1986–1993 stanowią trzon tej grupy tematycznej. Swoje opracowania poświęcił antropologii w nauczaniu mediolańczyka, elementom mariologii, metodzie hermeneutycznej, a także, bardziej szczegółowo, traktatowi *O Izaaku i duszy*. Wspomnieć należy również w tym miejscu artykuły Rafała Nakoniecznego, w których porównuje on wybraną spuściznę literacką Ambrożego do dzieł Cycerona. Łącznie w „Śląskich Studiach...” możemy znaleźć sześć artykułów związanych z dziełami Ambrożego z Mediolanu.

Cztery opracowania poświęcone zostały dziełom św. Cypriana z Kartaginy. Ich autorzy, wśród których wymienić należy ks. prof. Jana Słomkę, ks. Marka Drogosza, ks. prof. Wincentego Myszora oraz Rafała Nakoniecznego, skupili się na kwestiach dyscyplinarnych Kościoła, poruszanych przez Cypriana. Dotyczą one między innymi praktyki pokutnej, relacji biskupa z klerem, wyboru biskupa. Ważną postacią dla autorów był także inny afrykański teolog, św. Augustyn z Hippony, któremu bezpośrednio poświęcono również cztery opracowania. Dotyczą one wybranych zagadnień teologii małżeństwa i dziewictwa, filozofii, egzegezy i duszpasterstwa. Autorami opracowań byli ks. Jerzy Dadaczyński, ks. Antoni

Swoboda oraz ks. Wojciech Kamczyk. Warty wspomnienia jest także niewielki cykl artykułów autorstwa Agnieszki Muc, opublikowany w latach 2009–2012, poświęcony liturgii i tradycjom żałobnym w starożytnym Egipcie.

Wspomniane powyżej zagadnienia i postacie z grona Ojców Kościoła cieszyły się największym zainteresowaniem autorów, co nie znaczy jednak, że inni pisarze czy zagadnienia i problemy były pomijane. Wśród poruszonych w periodyku zagadnień patrystycznych znalazły się między innymi kwestie eklezjologii, liturgii, sakramentologii, duszpasterstwa. Wiele miejsca zajmują zagadnienia polemiki z herezjami i pogaństwem, kwestie egzegetyczne czy problemy dyscyplinarne pierwotnego Kościoła. Przedmiotem badań były dzieła zarówno Ojców Apostolskich z I i II w., jak i dzieła pisarzy późnego antyku czy wczesnego średniowiecza. Badane było nie tylko piśmiennictwo łacińskie, lecz również greckie, koptyjskie, jak i syryjskie. Nie zabrakło także elementów badań nad zainteresowaniem patrystyką współczesnych nam teologów i duszpasterzy.

Powyższe zestawienie ukazuje, że zagadnienia patrystyczne poruszane w „Śląskich Studiach Historyczno-Teologicznych”, choć bogate i różnorodne, nie miały określonej myśli przewodniej czy jasnego ukierunkowania. Tematyka związana była raczej z zainteresowaniami samych badaczy, którzy nadawali jej właściwy sobie kierunek.

4. Sprawozdania, omówienia i recenzje

Śląski periodyk naukowy stał się również forum prezentacji innych publikacji patrystycznych ukazujących się w kraju i za granicą. W sumie do 2016 r. ukazało się ponad pięćdziesiąt recenzji pozycji dotyczących Ojców Kościoła i chrześcijańskiego antyku, opracowanych przez śląskich patrologów i nie tylko. Na szczególną uwagę zasługuje recenzja ks. dr. Arkadiusza Noconia poświęcona książce *Historia monastycyzmu orientalnego. W 70. rocznicę śmierci ks. dra Stefana Śiwca (Schiwietz) 1863-1941* wydanej w serii „Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova”, w Katowicach w 2014 r.⁵ Swoje miejsce znalazły w „Śląskich Studiach...” także sprawozdania i omówienia konferencji o tematyce patrystycznej, zwłaszcza kilka relacji ze spotkań Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski, co umożliwia zapoznanie się środowisku śląskiemu z działalnością środowiska naukowego z całego kraju⁶. Przypomniana została również sesja poświęcona śląskiemu patologowi, ks. Bertholdowi Altanerowi, i wrocławskiej szkole historii Kościoła, zorganizowana na Wydziale Teologicznym w Katowicach w 2014 r.⁷

⁵ Zob. A. Nocoń, [recenzja:] „*Historia monastycyzmu orientalnego. W 70. rocznicę śmierci ks. dra Stefana Śiwca (Schiwietz) 1863-1941*”, red. A. Uciecha, SSHT 48,1 (2015), s. 257-260.

⁶ Zob. A. Uciecha, *Jeden chrzest na odpuszczenie grzechów (Sekcja Patrystyczna, Kielce 23–24 IX 2002 r.)*, SSHT 36,1 (2003), s. 303-304; W. Kamczyk, *Sprawozdanie ze spotkania Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski (Częstochowa, 21–23 września 2015 roku)*, SSHT 48,2 (2015), s. 520-521; tenże, *Sprawozdanie ze spotkania Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski, Góra Świętej Anny 19-21.09.2016*, SSHT 49,2 (2016), s. 485-487.

⁷ Zob. A. Tondera, *Sprawozdanie z dyskusji panelowej „Wrocławska szkoła historii Kościoła. W 50. rocznicę śmierci ks. prof. Bertolda Altanera 1885–1964” (Katowice, 15 maja 2014)*, SSHT 47,2 (2014), s. 466-467.

Podsumowanie

Już sam ilościowy rozwój oraz tematyka publikacji wskazują, że od pierwszych tomów „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” antyk chrześcijański znalazł w nich swoje miejsce. Związane jest to z osobą wybitnego śląskiego patrologa, ks. prof. Wincentego Myszora, który w latach 1981–1995 był także jego redaktorem naczelnym. To on opublikował na łamach czasopisma pierwsze materiały patrystyczne i zapraszał do tego dzieła swoich warszawskich współpracowników z prof. Albertyną Szczudłowską-Dembską na czele. Związujące się powoli na Śląsku środowisko teologiczne cieszy się także badaczami antyku chrześcijańskiego w osobach ks. dr. Piotra Libery, obecnego ordynariusza plockiego, ks. dr. hab. Andrzeja Uciechy i wielu innych uczniów ks. prof. Wincentego Myszora, których artykuły i opracowania także znalazły swoje miejsce w „Śląskich Studiach...”.

Należy żywić nadzieję, że rozwijający się na Śląsku ośrodek teologiczny także jakością badań nad chrześcijańską starożytnością nie będzie odbiegał od wiodących w Polsce i na świecie instytucji, zaś „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” wraz z serią naukową „Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova” pozostaną miejscem prezentacji owoców naukowych dociekań.

Bibliografia patrystyczna (1968–2016)

Tłumaczenia

- Dembska Albertyna, *Skon św. Józefa. Wstęp, tłumaczenie wersji koptyjskiej i arabskiej*, SSHT 44,1 (2011), s. 221-260.
- Jasiewicz Arkadiusz, *Św. Jan Klimak O wyrzeczeniu się świata (Scala paradisi. Gradus Primus. De abdicatione ritae saecularis. Patrologia graeca 88, 632-644)*, SSHT 44,1 (2011), s. 198-206.
- Jasiewicz Arkadiusz, *Święty Marek Mnich, O Prawie duchowym (De lege spirituali. Sources Chrétiennes 445), s. 75-129*, SSHT 45,2 (2012), s. 257-272.
- Myszor Wincenty, *Apokalipsa Piotra (Nag Hammadi Codex VII,3, P. 70,13-84,14). Wstęp, przekład z koptyjskiego, komentarz*, SSHT 31 (1998), s. 315-329.
- Myszor Wincenty, *Apokryf Jana (Wstęp i tłumaczenie z koptyjskiego wersji z NHC II, 1)*, SSHT 35,1 (2002), s. 73-89.
- Myszor Wincenty, *Dialog Zbawcy. Wstęp i tłumaczenie utworu z biblioteki z Nag Hammadi (Nag Hammadi Codex III, 5)*, SSHT 36,2 (2003), s. 490-503.
- Myszor Wincenty, *Dzieje Piotra i dwunastu Apostołów (NHC VI,1, p.1,1-12,22). Wstęp, przekład z koptyjskiego, komentarz*, SSHT 29 (1996), s. 296-302.
- Myszor Wincenty, *Egzegeza o duszy. Wstęp, tłumaczenie i komentarz: Nag Hammadi II, 6*, SSHT 37,2 (2004), s. 179-190.
- Myszor Wincenty, *Eugnostos (Wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego, Nag Hammadi Codex III, p.70,1-90,12)*, SSHT 39,1 (2006), s. 44-52.
- Myszor Wincenty, *Ewangelia Marii Magdaleny. Wstęp, przekład z koptyjskiego, komentarz*, SSHT 44,1 (2011), s. 207-220.
- Myszor Wincenty, *Ewangelia według Tomasza (wstęp i przekład wraz z Albertyną Szczudłowską)*, SSHT 5 (1972), s. 19-42.
- Myszor Wincenty, *Handel żywym towarem. List 10* i 24* świętego Augustyna (ze zbioru J. Divjaka)*, SSHT 47,2 (2014), s. 235-255.

- Myszor Wincenty, *Księga Tomasza (Nag Hammadi Codex II, 7 p. 138,1-145,23). Wstęp, przekład z koptyjskiego, komentarz*, SSHT 30 (1997), s. 221-231.
- Myszor Wincenty, *Leon Wielki wobec manicheizmu (Leon Wielki, Epistulae 7, 8 i 15 CPL 1656; Turribius Asturicensis, Epistula ad Idacium CPL 564)*, SSHT 49,2 (2016), s. 283-301.
- Myszor Wincenty, *Pierwsza i Druga Apokalipsa Jakuba z V kodeksu z Nag Hammadi*, SSHT 33 (2000), s. 57-76.
- Szczudłowska Albertyna, *Śmierć Józefa (wstęp i tłumaczenie z j. koptyjskiego)*, SSHT 6 (1973), s. 277-278.
- Szmurło Roman, *Męczeństwo i śmierć Maniego (Psalm Bema CCXXVI). Wstęp, komentarz i tłumaczenie z języka koptyjskiego*, SSHT 36,2 (2003), s. 504-508.
- Szmurło Roman, *Śmierć Maniego (Fragmenty III Homilii manichejskiej). Wstęp, komentarz i tłumaczenie z języka koptyjskiego*, SSHT 35,2 (2002), s. 291-297.
- Uciecha Andrzej, *Adam i Ewa we wschodnio-syryjskiej egzegezie Iszodada z Merw (Rdz 2,21-24). Stan badań, komentarz i przekład*, SSHT 49,2 (2016), s. 302-310.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: List Synodalny (Demonstratio XIV. Exhortatoria. Patrologia Syriaca I, 573-726)*, SSHT 46,1 (2013), s. 18-51.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O obrzezaniu (Demonstratio XI. De circumcissione. Patrologia Syriaca I, 467-504)*, SSHT 48,2 (2015), s. 343-355.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O miłości (Demonstratio secunda. De caritate. Patrologia Syriaca I, 48-96)*, SSHT 39,1 (2006), s. 53-67.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O modlitwie (Demonstratio quarta. De oratione. Patrologia Syriaca I, 137-182)*, SSHT 43,1 (2010), s. 31-44.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O pokorze (Demonstratio IX. De humilitate. Patrologia Syriaca I, 408-441)*, SSHT 47,2 (2014), s. 256-266.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O pokutujących (Demonstratio septima. De paenitentibus. Patrologia Syriaca I, 313-360)*, SSHT 46,1 (2013), s. 5-17.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O poście (Demonstratio tertia. De ieiunio. Patrologia Syriaca I, 97-136)*, SSHT 42,1 (2009), s. 85-96.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O synach przymierza (Demonstratio sexta. De Monachia. Patrologia Syriaca I, 240-312)*, SSHT 44,1 (2011), s. 177-197.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O wierze (Demonstratio prima. De fide. Patrologia syriaca I, 5-45)*, SSHT 37,2 (2004), s. 158-170.
- Uciecha Andrzej, *Afrahat: O wojnach (Demonstratio quinta. De bellis. Patrologia Syriach I, 184-237)*, SSHT 43,2 (2010), s. 248-262.

Wybory źródeł

- Myszor Wincenty, *Chrześcijanie wobec świata. Małżeństwo i rozwód*, SSHT 27/28 (1994/1995), s. 181-202.
- Myszor Wincenty, *Chrześcijanie wobec świata. Praca charytatywna w pierwszych wiekach chrześcijaństwa*, SSHT 23/24 (1990/1991), s. 193-201.
- Myszor Wincenty, *Chrześcijanie wobec świata. Problem wojny i pokoju w pierwotnym chrześcijaństwie*, SSHT 16 (1983), s. 249-258.
- Myszor Wincenty, *Chrześcijanie wobec świata. Zagadnienie kobiet w życiu pierwotnego Kościoła*, SSHT 17 (1984), s. 237-245.
- Myszor Wincenty, *Zagadnienie pracy i zawodu w literaturze wczesnochrześcijańskiej*, SSHT 15 (1982), s. 231-241.

Artykuły o patrologach

- Lach-Bartlik Ludmiła, *Ks. dr Ludwik Wrzół – biblista i patrolog*, SSHT 43,1 (2010), s. 155-161.
- Mandziuk Józef, *Ks. Bertold Altaner (1885-1964) – wybitny patrolog wrocławski (szkie biograficzny)*, SSHT 18 (1985), s. 107-112.
- Mazur Czesław, *Ks. Biskup Arkadiusz Marian Lisiecki (12 I 1880 – 13 V 1930), inicjator serii „Pisma Ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu”*, SSHT 18 (1985), s. 113-120.
- Muc Agata, *Dar księdza prof. dr. hab. Wincentego Myszora dla Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, SSHT 46,1 (2013), s. 208-215.
- Nocoń Arkadiusz, *Ks. Ludwik Wrzół (1881-1940) – pedagog, tłumacz, męczennik z Gusen*, SSHT 38,2 (2005), s. 464-470.

Artykuły – stan badań

- Myszor Wincenty, *Gnostycyzm – przegląd publikacji*, SSHT 31 (1998), s. 331-337.
- Myszor Wincenty, *Origène et les gnostiques. État de la question*, SSHT 38 specjalny (2005), s. 48-57.
- Rzeźniczek Krzysztof, *Biografia św. Patryka. Stan badań*, SSHT 30 (1997), s. 241-248.
- Uciecha Andrzej, *Afrahāt, mędrzec perski – Stan badań*, SSHT 33 (2000), s. 25-40.

Artykuły

- Abuciewicz Krzysztof, *Paths of quartodeciman Pascha in the letters of Ignatius of Antioch*, SSHT 47,2 (2014), s. 267-279.
- Bober Andrzej, *Kronika Sulpicjusza Sewera*, SSHT 19/20 (1986/1987), s. 183-211.
- Chłopowiec Michał, *Przesłanie pokutne Pasterza Hermasa*, SSHT 45,2 (2012), s. 214-230.
- Dadaczyński Jerzy, *Akceptacja nieskończoności aktualnej u św. Augustyna*, SSHT 32 (1999), s. 11-22.
- Drogosz Marek, *Cyprian, biskup Kartaginy wobec swego kleru (w świetle jego listów)*, SSHT 18 (1985), s. 149-167.
- Duży Ludwik, *Polemika Celsusa z chrześcijaństwem jako inwektywa*, SSHT 18 (1985), s. 169-180.
- Kamczyk Wojciech, *Kult świętego Szczepana w duszpasterstwie biskupa Augustyna z Hippony*, SSHT 49,2 (2016), s. 311-331.
- Kamczyk Wojciech, *Przypowieść o kąkolu w pszenicy (Mt 13,24-30.36-43) w duszpasterskiej interpretacji św. Augustyna*, SSHT 48,1 (2015), s. 101-123.
- Kucz Anna, *„Probitas et humilitas” – ispirazioni cristiane nella Consolazione della filosofia di Boezio*, SSHT 38 specjalny (2005), s. 77-83.
- Kucz Anna, *Krytyka antropomorfizmu pogańskiego w „Adversus Nationes” Arnobiusza*, SSHT 42,1 (2009), s. 65-71.
- Lach-Bartlik Ludmiła, *In Christi figura – z zagadnień języka Apponiusza*, SSHT 48,1 (2015), s. 87-100.
- Libera Piotr, *Obraz Matki Bożej w „Wykładzie Ewangelii św. Łukasza” Ambrożego z Mediolanu*, SSHT 22 (1989), s. 251-258.
- Libera Piotr, *Rodzaj literacki oraz treść pastoralno-teologiczna traktatu „O Izaaku i duszy” Ambrożego z Mediolanu*, SSHT 23/24 (1990/1991), s. 9-21.
- Libera Piotr, *Zarys antropologii w nauczaniu św. Ambrożego z Mediolanu*, SSHT 19/20 (1986/1987), s. 25-40.
- Libera Piotr, *Zasadnicze aspekty metody hermeneutycznej św. Ambrożego z Mediolanu*, SSHT 25/26 (1992/1993), s. 19-27.

- Malina Artur, *Najnowsze kanony (w) interpretacji początków chrześcijaństwa*, SSHT 45,1 (2012), s. 65-83.
- Misiarczyk Leszek, *Apokatástasis zrealizowana, aktualna i przyszła w tradycji biblijnej i patrystycznej przed Orygenesem*, SSHT 36,2 (2003), s. 459-476.
- Muc Agnieszka, *Dni wspomnienia zmarłych w tradycji wczesnochrześcijańskiej*, SSHT 43,1 (2010), s. 45-51.
- Muc Agnieszka, *Lament żałobny w koptyjskim Egipcie*, SSHT 42,1 (2009), s. 72-84.
- Muc Agnieszka, *Śmierć i pogrzeb w chrześcijańskim Egipcie (IV-VIII wiek)*, SSHT 45,2 (2012), s. 245-256.
- Myszor Wincenty, „*Hieratike Diakonia*” według Klemensa Aleksandryjskiego i gnostyków, SSHT 22 (1989), s. 241-249.
- Myszor Wincenty, *Ad Limina Apostolorum. Podróże i pielgrzymki do Rzymu w starożytnym Kościele*, SSHT 16 (1983), s. 87-97.
- Myszor Wincenty, *Eucharystia w wypowiedziach Ireneusza z Lyonu*, SSHT 19/20 (1986/1987), s. 13-23.
- Myszor Wincenty, *Koptyjska „żona” Jezusa*, SSHT 46,1 (2013), s. 168-172.
- Myszor Wincenty, *Kościół grzeszników i świętych. Wybrane wątki historii początków donatyzmu*, SSHT 42,2 (2009), 38-48.
- Myszor Wincenty, *Listy św. Antoniego Pustelnika a niektóre teksty z Nag Hammadi*, SSHT 25/26 (1992/1993), s. 29-44.
- Myszor Wincenty, *Symbolika Krzyża według św. Ireneusza*, SSHT 30 (1997), s. 97-102.
- Myszor Wincenty, *Tysiąc lat panowania Chrystusa na ziemi. Millenaryzm w ujęciu Ireneusza z Lyonu (Adversus haereses V, 30,4-36,3)*, SSHT 33 (2000), s. 5-24.
- Myszor Wincenty, *Wybór biskupa w świetle Listów św. Cypriana*, SSHT 34 (2001), s. 109-114.
- Nakonieczny Rafał, *Chrystologiczny tytuł Σοφία Θεοῦ w „Komentarzu do Ewangelii św. Jana” Orygenesesa*, SSHT 30 (1997), s. 232-240.
- Nakonieczny Rafał, „*Exempla*” Cycerońskie w „*De officiis ministrorum*” św. Ambrożego, SSHT 33 (2000), s. 41-56.
- Nakonieczny Rafał, *Zagadnienie mowy w traktatach deontologicznych Cycerona i św. Ambrożego*, SSHT 35,2 (2002), s. 271-290.
- Nakonieczny Rafał, *Zależność literacka traktatu „De Dominica Oratione” św. Cypriana od „De Oratione” Tertuliana*, SSHT 31 (1998), s. 339-350.
- Nalepa Edward, *Argument patrystyczny w Encyklice papieża Jana Pawła II „Dominum et vivificantem”*, SSHT 23/24 (1990/1991), s. 43-62.
- Nocoń Arkadiusz, *Appellatio Flaviani ad papam Leonem (?). Autour du pouvoir papal dans l’Orient*, SSHT 38 specjalny (2005), s. 70-76.
- Oko Jan, *Przeszkody małżeńskie w VI i VII wieku na podstawie postanowień synodów merowińskich*, SSHT 42,2 (2009), s. 169-181.
- Pietras Henryk, *Jedność wspólnoty kościelnej jako owoc Eucharystii w nauczaniu pierwszych Ojców*, SSHT 19/20 (1986/1987), s. 5-12.
- Piwowarczyk Przemysław, *Mistycyzm żydowski a gnostycyzm w późnej starożytności*, SSHT 39,2 (2006), s. 282-303.
- Słomka Jan, *Chrzest jako pieczęć*, SSHT 39,2 (2006), s. 255-271.
- Słomka Jan, *Ciało i Krew Jezusa jako pokarm. J 6,48-58 w interpretacji Klemensa Aleksandryjskiego*, SSHT 37,2 (2004), s. 131-138.
- Słomka Jan, *Eklezjalno-teologiczne podstawy praktyki pokutnej wprowadzonej przez Cypriana w Kartaginie*, SSHT 42,2 (2009), s. 24-37.
- Słomka Jan, *Ireneusz i przebóstwienie człowieka*, SSHT 42,1 (2009), s. 97-104.

- Słomka Jan, *Marcelego z Ancyry interpretacja* Prz 8,22-30, SSHT 44,1 (2011), s. 38-44.
- Słomka Jan, *Oczyszczenie z grzechu w homiliach Orygenesa o Księdze Kapłańskiej*, SSHT 38,2 (2005), s. 337-353.
- Słomka Jan, *Sin in Origen's Homilies on Leviticus*, SSHT 38 specjalny (2005), s. 58-69.
- Słomka Jan, *Teologiczne podstawy egzegezy Orygenesa i jej aktualność*, SSHT 36,2 (2003), s. 477-489.
- Spyra Marek, *Elementy teologii chrześcijańskiej w czwartej i piątej homilii Orygenesa do Księgi Jozuego*, SSHT 19/20 (1986/1987), s. 41-64.
- Stanula Emil, „*Non Possumus*” św. Hilarego z Poitiers, SSHT 18 (1985), s. 181-189.
- Swoboda Antoni, *Aspekty teologiczne małżeństwa i dziewictwa w pismach św. Augustyna*, SSHT 37,2 (2004), s. 139-157.
- Szumurło Roman, *Listy i kazania archimandryty Bezy o walce z szatanem w życiu mniichów*, SSHT 37,2 (2004), s. 171-178.
- Szumurło Roman, *Szenute z Atripe w świetle Listów i Kazań archimandryty Bezy*, SSHT 36,1 (2003), s. 116-126.
- Szostek Andrzej, *Chrystofanie w apokryfach*, SSHT 18 (1985), s. 121-148.
- Tondera Adam, *Krytyka wiary w przeznaczenie i koncepcja wolnej woli człowieka w traktacie Euzebiusza z Cezarei Przeciwno Hieroklesowi*, SSHT 45,2 (2012), s. 231-244.
- Tondera Adam, *Przyjaciel prawdy Sossianusa Hieroklesa*, SSHT 46,2 (2013), s. 303-316.
- Uciecha Andrzej, *Ideal bezżeństwa „synów przymierza” – bnay qyāmā w polemice z judaizmem w MOWACH Afrahata*, SSHT 35,1 (2002), s. 90-103.
- Uciecha Andrzej, *Rodzina miejscem wychowania w traktacie pedagogicznym „O wychowaniu dzieci” św. Jana Chryzostoma*, SSHT 19/20 (1986/1987), s. 65-92.
- Winkler Krzysztof, *Zagadnienia teologiczne w komentarzu Orygenesa do perykopy o Przemienieniu Pańskim (Część 1)*, SSHT 23/24 (1990/1991), s. 173-191.
- Winkler Krzysztof, *Zagadnienia teologiczne w komentarzu Orygenesa do perykopy o Przemienieniu Pańskim (Część 2)*, SSHT 25/26 (1992/1993), s. 179-195.